„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом петком недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру).
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин. на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слов а за жиг плаћа се по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 65. У Новоме Саду у среду 29. априла (11. маја) 1881. ГОДИНА XVI.

ТЕЛЕГРАМ „ЗАСТАВИ“.

Митровица, 28. апр. У прославу венчања Њихових Висости истакнуту српску црквену заставу, која се поред царске на црквеној кули вила, по налогу котарског предстојника Чудића, скиде на силу полиција непосредно пред службу божију. О tempora!

„ОБЗОРУ.“

„Обзор“, који је с похвалом пропратио окружницу бискупа Штросмајера о Ћирилу и Методу, у којој се отворено препоручује православним Славенима, нарочито источним, уједињење с католичком црквом, то ће рећи: унију под Рим-папом, почиње сад бавити се и са нашим народно-црквеним стварима, те места у свом листу давати дописима у духу и правцу противу-автономном и противу-народном.

У новијем 103-ћем броју свога листа од 6. маја п. р. доноси он подужи допис из Срема добивен, као што под звездицом примећава, „од исте српске стране и руке, од које допис у 85. броју.“ Да ли је то од српске стране и руке, могло би се и посумњати, јер између осталог се на једном месту спомиње, како је патријарх Ивачковић по три пут или четир долазио преко године у цркву, да очита: „вјеровање“ и „оче наш“. Но у нас нико неће рећи, да се у цркви нашој чита или очитује: „вјеровање,“ него „вјерују“. Какав би Србин то био, који се у својим народно-црквеним стварима крије за „Обзор?“ Тако исто тешко да би Србин православну цркву називао „грчко-источном“. Но то на страну. Главно је, да је допис управљен противу српске народне, и у народно-црквеној ствари народно-атвономне странке.

Писац почиње говором о „факту“ који је „код неки изазвао усиљено незадовољство, а овамо ни сами нису далеко од суделовања на умировљењу патријарха“, и завршује са изреком: „свуда се то радило pro domo sua и сада та иста господа на другога своје дело товаре и у народу цели (српски би било сав) метеж праве.“

Допис се с почетка позива на чланак „Тако се Србин свети!“ тобожу „Застави“ који одма после Ивачковићевог избора последњи дана месеца јулија 1874. год. изишао, и у ком се каже, да је Ивачковић за то изабран, да се освете „г. бискупу Грујићу“, тадањем администратору и осталим „бискупима“ карловачке патријаршије. Ми прелистасмо „Заставу“ од тог времена, и не нађосмо чланка под насловом: „Тако се Србин свети!“ а и у друкчије насловљеним на избор односним чланцима не нађосмо тога израза. Ми налазимо у чланку број 85. од 21. јула (2. авг.) под насловом „значај новог избора“ ово место:

„Сабор је неимајући у својој јерархији достојног заменика владици Стојковићу, и кандидата за митрополита и патријарха, и хотећи, ‘шта више морајући показати осталим српским јерарсима, да и народ нешто вреди и значи, изабрао, и принуђен био изабрати митрополита и патријарха у . . . лицу Прокопија сибињског архијепископа и митрополита.“ Но о томе нећемо препирати се.

И писцу је тај навод само увод томе да покаже: да су се сетила „само та господа, да се нису „бискупима“, него самој цркви грчко-источној и њеној пастви осветили.“

Ту сад наводи писац, како су поводом неког призора од 5. апр. 1876., који је невероватан, сам саборски и одборски председник покојни Брановачки и његови присни почели размишљати „за“ начин, како да се опросте онога истог патријарха, кога су они сами на столицу довели.

Као врло згодно средство појавише јим се, вели писац, браћа Живковићи, т. ј. г. „барун “Јован Живковић, и г. „бискуп“ Живковић, да су спремали умироплење патријара Ивачковића на сабору, и избор Живковића за митрополита, и да се план одложио до идуће саборке седнице, а патријар прочув то, и од горе већу пензију очекујући, да је поднео оставку, и из освете још препоручио садањег „администратора“. Што он у том погледу наводи као тобожна „факта“, то држимо то за измишљотине и потворе. Неможе нам се, да потање дописникове наводе у српском листу удостојимо српске јавности, тим мање, што писац нема петље, да својим именом на јавност изиђе, него се крије под маском „Обзора“. Ми пак како нисмо течај и јавни, и друштвени догађаја од онда пратити могли, желили би, да који од они сународника, који су пред сабор и у сабору у народно-црквеним пословима учествовали, и иначе друштвене одношаје пратили, ступе јавно на браник имена и спомена Брановачког, и саме странке, с којом је он радио.

Ово су увреде и поједини људи и народа српског, које не треба да остану не одмаштене. Види се из какве је било хрватске, било српске кујне тај допис, и као што је грдна срамота за кувере у њој, који се, ако су Срби, крију за иноверну завесу, тако је грдна увреда од стране „Обзора“, да он таком ничим основаном простом нападању и опадању чланова српске народне странке у свом листу места даје, па још анонимно, тако да се незна, кога ће увређени ма и морално само на одговор повући. „Обзор“ због мржње на Живковиће, од који један место код владе запрема, чини оно што наша пословица каже: „због Николе, мрзи и на св. Николу!“ Даје вређати мртвога, код српског народа у најбољем спомену заосталог Брановачког, и сународнике његове. Та „Обзор“ је о садашњем барону Живковићу год. 1874. опет тако мешајући се у наше народно-црквене ствари рекао: „да се он (Живковић) не поводи ни за Петром ни за Павлом, него искреном жељом да помогне свом народу.“ (бр. 75. „Заставе“ од год. 1874.) А сад?

Можда је било и масла Живковића у овом послу; али не са Брановачким и другим члановима народне странке, него са онима, из чије је кујне и „Обзоров дописник; можда се нађоше један од другог претечени, па претечена „господа на другог своје дело товаре и у народу цели метеж праве.“

А помишљали „Обзор“ на посљедице на политичном пољу, нарочито спрам његове странке, кад се он даде учинити полугом таки нападања и опадања српске народне странке на народно-црквеном пољу?

Оволико за сад, да првом утиску због „Обзорове“ увреде части српске народне странке онолико одушке дамо, колико је за опомену потребно. Таким простим и голим наводима противу упокојени, и живећи уважени људи, и противу целе једне странке без икаквог доказа, неможе ни један славенски, па још тобоже пријатељски лист места дати као „фактима“, на која се оснивају нападаји и опадаји. „Обзор“ би био сени Брановачког и српској народној странци дужан, дописника свог на саопштење доказа позвати. Иначе морално одговара за дописника, и даје нам право, „једном му мером мерити“ и — на политичном пољу.

Прослава
венчан-дана краљевића Рудолфа и краљевићке Стефаније у Н. Саду.

Свуда, где допире влада светлог дома Хабсбуршко-лотриншког, слави се данас велико славље. Угарска, тај позамашни део ове монархије, није заостала иза других круновина, већ и она плете зелене венце и весели се у славу високих младенаца. Па и Нови Сад, познато место краљевине Угарске, устаде, да прославом тог свечаног дана у породици владаочевој искаже своју оданост, верност и поштовање према светлој династији. Још у очи 28. априла (10. маја) окити се варош заставама, а прозори се осветлише безбројним свећама: гомиле света, што се тог тихог вечера, праћене ововарошком ватрогасном свирком, шетаху, биле су усхићени учесници тог осветљеног слављења. Али тек сутрадан 28. априла (10. маја) одпоче право светковање. У све цркве звона забрујаше, зову верне на литурђију. Све вероисповести шиљаху у својим црквама топле молитве горе, да вишњи пошље свој благослов на младенце краљевскога дома. Па и овдашње православље одслужи литурђију и на великом „молепствију“ топло се помоли Богу за срећу данашњега дана и високих младенаца. На „млогоденствије“ отпева гимназијска омладина сложно и складно аустријску химну, и тиме би завршена литурђија. Литурђија се свршила, ал не слављење, ал не светковина. Достојно продужење нађе она у искићеној дворани овдашње срп. вел. гимназије. Професор Сандић уста, да топлу реч рече у славу данашњега дана. Доведе у свезу постанак ове гимназије и њено разграњавање са светлим владалачким домом и заврши свој китњасти говор са жељом, да се данашњи зелени венци замену, Бог-да, и сребрним, па и златним. Гимназијска омладина отпевала је две песме, баш за ту прилику удешене, лепо и хармонично, као што смо ми већ свикли да слушамо. За тим су тројица ученика декламовала, један је српски говорио, и то свој спев, други је мађарску, а трећи немачку песму декламовао. И тиме би светковина у гимназији довршена. А сада, да још кажем, да је на гимн. светковину и овога дана дошао мађистрат са жупаном и градским начеоником, да је српска црквена општина била заступљена, да је мноштво грађанства свечаност својим доласком одликовало и да је светковање како у цркви, тако и у гимназији на опште задовољство испало, па сам и ја свој извештај завршио.

Нови Сад, 28. априла (10. маја) 1881. Ј.

Политички преглед.

Као што нам је за јучерашњи број жица јавила, у недељу 26. априла примане су у Бечу депутације, што отидоше, да честитају **женидбу царевићу Рудолфу**, која је јуче, у уторак, освештана канонским чином бракосачетања. Депутације нису се особно приказивале, већ за једно, али су особно груписане, постављене биле, и то овим редом: Прво депутације оба дома угарског сабора, за тим представници оба дома аустријског државног већа, депутација града Будапеште, града Беча, сабора Троједне Краљевине, града Реке и војничке Крајине, за тим депутације аустријских круновина, свега 250 лица. Депутације су биле понамештене у малој и великој галерији бечког двора. Заручник и заручница држали су код сваке депутације мали серкл, т. ј. проговорили по коју реч с депутирци. Како је крајишка депутација ословљена, познато је из нашег телеграма.

Као што „Агр. Цјтг“ јавља, у министарским седницама, што су почетком прошле недеље у Будапешти држане, довршени су коначно преговори ради **спојења војничке Границе**. Седница је било свега три, и на њима је већим делом поред бана Пејачевића учествовао и крајински заповедник ђен. Филиповић. Закључено је, да се изда највиши отпис, којим ће се крајишницима пријавити, да се њихова област спаја с матером земљом и да се бану Пејачевићу поверава, нека он као краљевски повереник мало по мало спреми и изврши послове око предаје. Отпис ће ово дана изаћи.

У име божје почиње и у „слободној“ **Угарској међународна реакција** зубе помаљати. Министарском одлуком прогнан је 24. о. м. из земље социјалиста Есцл, и то, као што се у одлуци вели, због тога, што је раденике бунио и социјално-революцијонарске списе ширио, што је ради агитације у Беч и у Немачку ишао и најпосле што је из своје отаџбине Баварске прогнан. Но за оцену угарских прилика најзначајније је то, што та одлука није Есцлу ни на писмено достављена, него му је само наустице саопштена. Есцл је поднео призив против тог брахијалног поступка, те искао, да се министарска одлука не изврши, јер по §. 48. ь.) зак. чл. 50. од 1879. год. и странци постају угарски држављани, кад пет година у земљи проведу, порез плаћају и за годину дана, по што тај закон за њих почне важити, не пријаве, да хоће своје дотадашње држављанско право да задрже. Есцл пак живи у Будапешти још од 1857. год., те се по томе сматра за угарског држављанина, који из Угарске да богме не може бити прогнан. Тако дакле азилско право почиње се у Аустро-Угарској фактично ограничавати, ма да се вели, да ни та држава није пристала на конференцију, на којој би се њен поступак с Есцлом бар међународним одредбама оправдао. Ко да се опет ту не сети наполеонове речи, да Аустрија, или Аустро-Угарска новога кова, свагда за читав век заостаје иза напретка светског.

Из Букурешта јављају, да ће се **међународна подунавска комисија** 5. маја у Галцу састати. Она ће наставити прекинуто претресање аванпрожета, и румунска преса већ јој излази на сусрет чланцима о њеном послу. Тако полузванични „Романул“ констатује, да међу румунским и Аустро-угарским интересима постоји у подунавском питању антагонизам, па вели: „Румунија влада целим доњим поречјем, правим бродопловним ушћем и додиром с морем. С тога је Аустро-Угарска приморана, да с Румунијом споразума тражи, како би зарад свог поречког и поморског промета своју радњу прилагодила радњи румунске државе. Аустро-Угарска мора спрећу Румуније и с тога већ виши интерес осећати, што консолидовање те латинске државе на капији истока даје најбоље и најсигурније јамство, да ће се одржати равнотежа међу разним сојевима, који се на том делу континента о надмоћ боре. На послетку ни по што не може бити, да Аустро-Угарска ма како преимућство или искључиву превласт на Дунаву за се потражује, јер така амбиција нема више смисла од оног дана, кад је начело слободне пловидбе по свим великим прометним жилама постало не прикосновена аквизиција јавног јевропског права.“ Така реч, ма да је врло блага, из устију полузванична листа значи врло много.

Да поступак угарске владе с Есцлом што драстичнији буде, изашли су, баш као у пркос „слободњаку“ Тиси и друговима му, нови податци о **држању Француске у азилском питању.** Кад је кнез Воронцов дошао, да се опрости од Бартелеми-Сентилера, рече му овај, да републиканска влада ни по што не може учествовати на предложеној конференцији, јер она не може суделовати у подузећу, које ће многи сматрати за свету алијансију владара против народа. Влада је пак вољна, пустити се у преговоре ради уговора о издавању, колико тј. може то учинити према садашњем расположењу парламента и становништва. Није истина тако отвореним начином, али је и пак доста разумљиво Воронцову даље речено, ако не може руска полиција царску породицу сачувати, стране ће државе још мање моћи. Да је сентилеров одговор друкче гласио, говори се по Паризу, кабинет не би ни за један дан парламенат преживео. У Инглеској, где је влада предлог о конференцији такође пре трупце одбила, противно је јавноме мишљењу, што је лондонска полиција бечкој јавила, шта је нашла у хартијама, што их је узаптила у социјалисте Моста, те тим обратила овој пажњу на социјалисте по Аустро-Угарској, од којих су једни већ затворени, други погоњени. Министар унутрашњих послова инглеских, сер Уилијам Херкур, рекао је истина, као што ниже саопштавамо, да затварања и прогони у Аустро-Угарској нису учињени на пријаву инглеске владе, али тенор те изјаве ваља очевидно на реч „владе“ ударити.

У доњем дому парламента дала је 24. о. м. **инглеска влада изјаву, како она мисли о праву азила.** Заступник Коун питао је, има ли затварање социјалиста и других лица у Аустро-Угарској свезе са затварањем Моста или информацијама инглеске политике. Члан владе Херкурт одговори, да нема, али рече, добро је, да се назори владе у погледу убиства владалаца јасно обележе. Он није никад завереничка убиства тајних друштава сматрао за незнатне злочине, који би се као политички преступи могли трпети и правдати; то су обична убиства и обични покушаји убиства, и као с такима ваља с њима у сваком погледу поступати. Ако инглеска полиција, рече, вршећи своју дужност и држећи се инглеских закона, дозна за околности, у којима убилачка рука прети животу којег суврена или које приватне особе у Инглеској или ван ње, онда је она дужна, дати нужне информације, како би се злочинство осујетило. Инглеска има права, мисли Херкурт, да се том поступку од сваке цивилизоване владе нада, ако се загрози инглеском владару или инглеском држављанину. Што пак она сматра, да су други дужни, то ће исто и она учинити.

Да дневна кроника буде већа, истакнуто је на дневни ред питање о **смрти султана Абдул-Азиса.** У прошлом броју саопштили смо неке податке о тој ствари. Др. Диксон, лечник инглеског посланства из Цариграда, он пак изишао је тим поводом на јавност с изјавом, која са свим противно говори. Он вели, да су најновији сензацијони податци о смрти Абдул-азисовој са свим лажни. Он је, вели, читаво тело султаново врло пажљиво прегледао, па није нашао ни једне ране, нити знака насиља, осим раницу од уботца на руци. Ко је год султана на самртној постељи видео, мора признати, да никако није могло бити, да се он с киме год борио. Тако Диксон. Нами није стало, да разбирамо, где је истина, где ли неистина; да се ствар није догодила, кад су се небу

на истоку вргле прилике и земан дошао, да се војује за слободу источних народа, не бисмо ни вермали за смрт једног потентата, какав беше султан Абдул Азис.

Лондон је ово дана био алармован вешћу, да **Руси опет шаљу посланство у Кабул**. Московски дописник „Дељи-Телеграфа“ јавио је 24. о. м., да су Руси одмах назорце за одласком инглеске војске из Афганистана послали посланство у Кабул. Посланство предводи пуковник Кобесников, а прате га капетан Дрејер и један кабуљанин, урођени тамошњи достојанственик, Земан-Бек Шакалибеков, са једним лечником и козачком ескортом. Посланици ће поћи оним истим путем, којим је познато посланство пуковника Столетова ишло, на име преко Бокхаре. Веле, да се с тим посланством враћа Абдураман-кану у Кабул емирова породица, која се махнула руске заштите. Као што рекосмо, та је вест дигла читав вихар ветар у лондонској, нарочито консервативној преси. Ствар дође и пред парламенат. Један члан истог запита 25. о. м. владу, шта је у ствари с руским кабулским посланством. Дилке одговори, да он никаке вести о томе нема и да му у опште није познато, је ли руска влада збиља послала посланство у Кабул, или није. Абдураман кан, рече, питао је инђијског поткраља за савет, шта да чини са преписком, што ју је водио с руским властима тога ради, да му се син, Абдураман, врати у Кабул. Колико је поткраљу познато, није ни један Рус абдураманова сина преко афганистанске границе допратио. Дилке додаде, да је руско посланство јамачно само до афганистанске границе дошло. У осталом, додаде, у Петрограду ће се замолити за разјашњење о читавој ствари.

До сад је у **француско-туниском заплету** више црнила, него ли црвенила проливено, више мастила, него ли крви. Највећма се расписао беј од Туниса, а у том га послу „блистателна“ Порта живо потпомаже. Асим паша већ је три ноте о тој ствари издао. Но тим још није завршен низ дипломатских депеша, јер нема сумње, да Порта не ће за последњом протест-нотом од 20. априла, којом је беј од Туниса протестовао против тога, што је Бизерта подседнута, и најновијим апелом истога на силе и од своје стране тужбе изаслати. Међу тим, већ неколико дана чека свет на одсудну битку међу француском војском и Крумири, који су се на Сиди-Абдалах-бен-Ђемел-брду сјединили, али бадава, нити битке, ни од битке гласа. По последњим вестима требале су три бригаде делбекове колоне 23. о. м. стићи у Фед-ел-Мансет, близу крумирских положаја, а ложеротова колона у Фернану, источно од Сиди-абдалашке позиције; трећа војска пак кренула се 25. о. м. од Бизертеђна Матер, што лежи на путу у Беђу. Још није извесно, хоће ли Французи главну туниску варош, сам Тунис, посести или не ће.

„Политика“ о положају аустр. владе.

У свом 124. броју од 24. тек. месеца донела је прашка „Политика“ чланак, којим расправља положај Тафеове владе. Споменув у уводу чланка како се по свршеној генералној дебати о прорачуну и сама ова дебати доканаком сматрати може, бар у главном делу њеном, и како се у уставним државама политични положај концентрише у свагдашњој влади, ставља „Политика“ питање: „Какав је полажај владе гр. Тафеа?“ те на ово одговара:

„Положај уставне владе зависи поглавито од три фактора: од воље монархове, који у свако доба своје министре по слободној вољи бирати може; од парламентарне већине и — што ћемо прецизније обележити — од парламентарне опозиције. Ништа нас не приближује мишљењу, да не сматрамо изврсним положај министарства Тафеовог, у колико се положај овај односи на саму круну“.

„Политика“ извађа даље како је наименовање гр. Тафеа за управљајућег министра следило из слободне воље монархове, пошто се исти уверио био, да пређашња влада није могла на даље постојати, и да она није имала способности и наклоности, да спроведе измирење и поравнање оних знатних делова житељства, која су прама садањој државној системи стајали које у начелној, које пак у практичној опозицији. Споменув како је и овај циљ постигнут попуњењем парламента, вели горњи лист: „Испуниле су се дакле све оне намере, које су монарха руководили при наименовању Тафеовог министарства; с погледом на ову околност смео је гр. Тафе изјавити недавно, да је положај владе врло повољан.“

Орган Старочеха изјављује даље у погледу односаја владе прама већини парламентарној, да је гр. Тафе могао с правом констатовати, да су се ови односаји побољшали. Доказ овоме да лежи у томе, што је ове године дозвољен диспозицијони фонд, који је лањске године одбачен био, пошто се од прилике 20 посланика десничарских због незадовољства са владом пре гласања из саборнице удалили беху.

Спомињући како је побољшању ових односаја међу владом и десницом знатно допринео закључак владе, да учини за доста потреби и потраживању чешког народа за вишом свеучилишном наставом, наставља „Политика“:

„У осталом било би то сасма неоправдано и нецелисходно, кад би се хтело тврдити, да је у односају владе прама автономној већини наступила стварна принципијелна (начелна) промена. Ово не стоји никако. Гроф Тафе је при задњој буџетској расправи просто опетовао оно, што је за ове две задње године већ више пута а скоро свагда једним и истим речма изговорио, на име: да његова влада стоји над странкама. Кад је додао, да се влада с умирењем ослања на већину, то је тиме просто констатовао чин, но овим он није ни у колико изјавио, да влада себе сматра партајским министарством деснице бечког државног већа, и да се иста решила, да у свему спроведе наш политични програм.

Као што рекосмо, ми из говора и изјаве гр. Тафеа видимо само то, да је он вољан задржати и на даље свој положај над странкама. Принципијелно пак морамо одлучно очувати наше право на партајско министарство. Гр. Тафе рекао је сам, да се он на десницу ослања са толико већим умирењем, у колико ова држи високо заставу државне моћи и снаге. У ово се није могло никада сумњати, јер наша пасивна опозиција није била никад наперена против државе, но само против самовласне системе државне, која је — по нашем убеђењу — баш саму државну моћ у питање стављала. Ми автономисте пак унапређујемо моћ државе и тиме, што правилно схваћамо саму државу и што смо у стању да познамо стварне потребе њене. Ми автономисте имамо вазда пред очима стварни садржај државе, на име друштвени организам са његовим разним народностима, сталежима, конкретним господарственим интересима и т. д., који чини супстрат саме државе а тражи добру и јаку храну. Из овога следи да је наша странка, а не централистична, права државна странка, с тога би хтели начелно а сасма одлучно да одбијемо мисао, по којој ми нити смо позвани нити смо у стању да створимо автономно партајско министарство. Ово право не сме нам се порицати. Но како се политика састоји из компромиса, то се и ми, под познатом оградом, можемо задовољити министарством грофа Тафеа, и ако исто није министарство деснице; с овом претпоставком не може се порећи, да су односаји међу владом и десницом постали у истину тако пријатељски, како се само може замислити под министарством „над странкама“.

За овим прелази „Политика“ на положај уставоверне опозиције прама влади гр. Тафеа. Напоменув, како је тежак положај оног министарства, које пред собом имаде не само бројно велику опозицију, но и такову, која се одликује заступањем позитивних, плодоносних идеја, наваља „Политика“ како гледе уставоверне опозиције не постоји ни једна од ових претпоставака, јер и њена бројна снага опада све више и више, што се види најбоље из тога, да автономна већина бечког државног већа данас у главним питањима износи до 30 гласова, док је она у 1879. години обухватала само три гласа. „Поњатно је дакле — вели поменути лист — да се овај прираст могао извршити само на штету уставоверне опозиције.“

Споменув како се даровитост уставоверне опозиције у току прорачунске расправе није показала ни у ком правцу, како гледе чешко-немачких односаја ни један уставоверац није умео изнети буди какву практичну мисао и како су сви уставоверци тражили и даље угњетавање чешког народа, док су пет чешких посланика отворено изразили се за измирење а сви скупа одлучно одбили угњетавање Немаца, — наставља орган Старочеха:

„Са чисто негативним програмом — јер недозвољавање равноправности народне заиста је тек само негација — не може централистична опозиција добити никаквих присташа, она тиме може у становништву изгубити и оно мало земљишта, што га данас заузима, јер житељству је већ додијала велика распра и трвење. То и левица знаде, а од овуд и потиче њена бојазан против проширења изборног права на даље редове становништва.“

„Политика“ завршује: „Да овака опозиција, као што је садања централистичка, која начелно перхоресцира проширење изборног права, особито у држави, где је ово право тако јако ограничено, и која то све чини ли из тог узрока, што јо уверена, да она тим проширењем не би у житељству добила више присталица, — да така опозиција влади не може опасна бити, то је свакоме јасно. Така опозиција заслужује назив „сирота опозиција“, што јој га придаде Пољак Хаузнер. У колико дакле министарство зависи од опозиције, може се рећи, да је положај истог веома осигуран.“

Са аустријског државног већа.

Саопштив у прошлим бројевима ток генералне дебате о прорачуну, доносимо данас главније моменте из специјалне дебате, на име из специјалне дебате о прорачуну министарства наставе и богоштовља, у колико исти могу да послуже за разјашњење положаја аустријске владе и деснице аустријског државног већа, једне прама другој.

Пошто је дебата отпочета узе реч Словенац:

др. Тонкли. Сажаљева, што влада није и гледе Словенаца спровела свој програм, који се састоји у очувању равноправности свију аустријских народности. Народне школе, које су у првом реду позване да делују око образовања народа, морају почивати на народној основи; но код нас се у народној школи са пет разреда увео немачки језик као обвезни наставни предмет. Из овога сасма јасно излази на видик тежња за германизирањем (понемчењем) словенског народа. У Крањској придикују свештеници у 117 парохија искључиво на словеначком језику, па ипак је свуда немачки језик уведен као наставни. Не мање поступа се сасма мађијски са словенским језиком и у том погледу, што се учење матерњег језика оставља деци на слободну вољу, т. ј. допушта им се, да не морају учити свој матерњи језик. Смер ове наредбе јасна је са свим. Под видом тобожње олакшице хоће се дете да отуђи од свог матерњег језика. Тенденција, да се у словеначке школе уведе свуда немачки језик као обвезно наставни, та тенденција не води германизацији, већ талијанчењу. Говорник изриче најзад наду, да ће влада у будуће показати више бриге и воље око гајења словеначке народности, јер само тако моћи ће она себи набавити и заслужити благодарност народа словеначког. (Браво! врло добро! на десници.)

Заступник Адамек, Младочех, претреса и жигоше народносну хегемонију, што су је Чеси све до скора имали да сносе од стране Немаца. Извађа и доказује на основу статистичких дата, да се од стране владе за средње школе у Чешкој и сада још врло мало чини. Говорник увиђа да влада за две године не може и није могла спровести програм, изложен у престоној беседи, но тражи од ове, да обрати већу позорност на резолуције, што су јој још прошле године а у погледу средњих школа у Чешкој Моравској и Слеској поднесене од стране заступника чешкога народа на бечком државном већу. Адамек завршује: „Не буде ли се ни сада дао постигнути циљ, означен у престоној беседи, онда можемо сумњати у будућност Аустрије и онда можемо рећи: „сирота Аустрија!“

Заступник Крејчи, новонаименовани професор чешког свеучилишта и присталица Младочеха, пребацује немачким уставоверцима да нису хумани и да не поседују ни најмање љубави према својим ближњима. Славени овде не траже у првом реду унапређење њихових материјалних интереса, већ очување своје индивидуалне народне слободе. Није ни најмање оправдано непрестано говорити о немачкој култури. Говорник признаје немачку образованост, немачки дух и напредак, али знаност није народна, већ космополитична (човечанска), она је чисто људска и развија се без обзира на веру и народност, она се неда изцрпити а даје свима — све. Прама овом идејалном схватању мора се стање народносне борбе у Аустрији назвати варварским; ми хоћемо том стању крај да учинимо. (Браво! на десници.) Немци и Чеси упућени су на поравнање. Кад се допушта и признаје, да словенска образованост не заостаје за немачком, онда се морају признати и допустити и конзеквенције овог држања. Нас несме помети онај парламентаризам, који се задовољава са фразама, место да се занима са стварним развитком душевних индивидуалитета појединих народа.

Говорник обраћа се за тим против невоља, што их проузрокује милитаризам, који народе гони једне против других, а све скупа упропашћује. Против овога има само један лек и једна обрана: гајење међународног морала и међусобно поштовање права

ЛИСТАК.

КАРАНОВАЦ.

Варош Карановац находи се на левој обали самога Ибра, броји на 510 кућа, са 2.300 душа. У њему станује епископ ужичко-крушевачки са духовним судом. Без мало, Карановац лежи у углу, где се Ибар са западном Моравом спаја, на пространом и узвишеном платоу, који се распростро на северо-источној страни у дужини преко 4 километра. На томе је платоу и познато поље, звано „Дивље“, које заузима простора до на 3000 дана орања. На Дивљем пољу почеле су се од две године повеће војничке масе вежбати, по цео пук артиљеријски од 8. пољ. батерија, и др. За тим, према Карановцу, налази се света задужбина, манастир Жича, преко Ибра, за два килом. западно, коју су били раније Турци порушили а коју је обновио неумрли српски добротвор, владика ужички Јанићије, који је ту и сахрањен 1872. год. О њему ћемо доцније засебно говорити. На северо-западној страни, од Карановца находи се славна задужбина Немањина, манастир Студеница, која је удаљена за 50 до 60 килом. завучена у планинском кршу и гудури. Крај ње пролази пут за Рашку и Нови Пазар, који је ове јесени поново трасиран и на неким равнијим местима већ просечен. — Кратка ибарска и дуга моравска равница позната је већ својом плодношћу и богатством. О томе је пределу, поштовани господин Стева Поповић „први“, у прошлој години, подносећи извештај г. министру о премештању земљоделско-шумарске школе у Карановац, рекао:

„Ретка је појава у Србији, да су се на једном малом простору стекле све најповољније околности за најважније земљоделске културе и најважније индустријске гране, као што је то случај на простору четвороугалника, кога су крајње тачке Левач и Копаоник, Рудник и Јавор, а просечна линија долина моравска од Овчара до Сталаћа, са својом сред-средом у Карановцу. На југо-западној половини овога четвороугалника налази се по висовима богате паше за исхрану стоке; шуме, обрасле најразличитијом гором, а по дну и пристранцима чувени винарски предели Жупе, Јелице и Овчаре. Долина моравска од Овчара до Сталаћа, где ужа, где шира, преставља неисцрпно земљиште за културу разноврсног биља и усева, образовано наносом околних планина и талогом поплава моравских. Северо-источни предео четвороугалника преставља разнолико таласасто земљиште од омањих шумовитих брегова, брежуљака, питомих, кратких и веселих долиница, које је све у стању, да занима најразличитију делателност радне моћи човечије и да је у исто време оживљује и крепи оном божанском појезијом, која чини, те су нам народне песме бесамртне постале, поред славних и неумрлих дела што нам их предци починише. А на целом простору тога четвороугалника, може се рећи, природа је наслагала и разасула неисцрпну масу минералних блага, каквих се ретко у млогим државама наћи може. Овде су мајдани сребра и олова, гвожђа, графита, каменог угља, петролеума, најразличнијег мермера, најбољег воденичког камена, планинског христала, сумпора, гипса итд. итд.

Поред ових најповољнијих услова за рад човечији и за будуће благостање овога краја, ваља узети у обзир и саобраћајне струје, које се управо укрштају у Карановцу. Пут од Ниша ка Ужици и Босни води преко Карановца, и пут кроз средину Шумадије, преко Крагујевца, већ допире до Карановца и скорим ће се просећи уз Ибар преко Рашке ка Новом Пазару. Ова саобраћајна околност, која се сустиче са четири стране у Карановцу, намењује му господарећи положај у будућности, дајући му најудеснију прилику, да на четири стране лако разноси производе свога краја, а опет да добавља преко Митровице све, што му је нужно и боље и јефтиније, него из Аустрије преко Београда. У средњем веку производи индустрије млетачке и дубровничке искупљали су се на пијаци Новога Пазара, па су се одатле разносили на све стране балканских предела; и до почетка овога столећа на истој пијаци искупљали су се сви индустријски производи турске царевине, па се одатле разносили такође на све стране балканског полуострова. Усљед саобраћајне тежове, која се данас све живље остварује помоћу мреже гвоздених путова, усљед жељезнице Солун-Митровица, и оне, која се у скорој будућности мора остварити од Варне до Скадра, — Нови Пазар доживеће скоро своју стару саобраћајну важност, а од Карановца до Новога Пазара на новом путу уз Ибар неће бити више од 14 часова. На послетку ако се подигне огранак жељезнице од Митровице ка Карановцу и Београду, Нови Пазар добиће у Карановцу свога достојног супарника.“

Тако је само могао верно представити и нацртати овај предео са економног гледишта стручан човек, који је могао и онако достојно свој суд изрећи о Карановцу, на кога се осмејкује сјајнија будућност. После тога је одмах у краткој потези обележио и врлине народа овога краја:

„...Да је народ поменуте околине карановачке понајбоље очувао типске особине, својствене Србину. Поред брзине у бистром свађању и поимању, те особине у свију планинаца, има он и одличну моћ делања, која се огледа у његовим како кућевним и пољским радовима, тако и његовом нагону к трговању. Поред јаког конзервативног нагона, што се огледа у свима његовим обичајима и навикама, у исто време изобиљује и силном чежњом за књигом. Не ћу се преварити ако кажем, да су међу најбистријим и најбољим ђацима наших школа ђаци тих крајева.“

Не може се мимоићи, а да се не помене, да народ ове околине, окићен тако драгоценим врлинама, крунише она несебичност и пожртвовање, које му је урођено, које га краси и које се код њега и на њему може опипати и видити; како је он вазда готов, да за општу ствар и корист одвоји половину од свога трудного залогаја и весело приноси на општи народни жртвеник; да за част своје драге домовине појури у најкрвавији бој, где се диже олтар славе. Неколико примера биће довољно, да све то потврди и осветли.

Од много ранијег доба грађанство овдашње осети врло јаку и преку потребу за што бржи и краћи споразум са даљним местима ради својих трговачких ствари. Но не могав добити тада телеграфску станицу, које су биле размештене само по окр. варошима, здруже се грађани, купе једну кућу са плацем за 300 дук., добаве цео телеграфски апарат и све то поклоне држави, с тим, да им постави брзојавнике, у чему и успеју, те се 1868. год. овде отвори телеграфска станица.

Још много пре и раније овдашње грађанство увидело је само, да без вишег знања и образованости нема живота ни занатлији, а још

и правде. Само ово моћи ће спасти народе против потопа савременог апсолутизма народа. Овамо спада и слободан развитак народа у смислу правог човечанства и општег хуманитета, с ког пута народ никад свратити не сме. Козмополитична слобода народа и хуманитет унапређују и оснивање народних просветних завода. Полазећи са овога станишта, претреса и разлаже потраживања Чеха на просветном пољу, и тражи потпуну равноправност чешког народа у ствари прашког свеучилишта. (Живо одобравање на десници.) Тражи да влада чешкој техници у Прагу поклони исту позорност као и немачкој; да што пре оснује агрикултурну академију чешку, а док се ово не спроведе, дотле да се на чешкој техници у Прагу успостави једно одељење за агрикултурне науке. Изриче жељу да се кр. чешко друштво знаности у Прагу подигне на академију знаности. Извршење праведних жеља чешког народа не очекује он само од владине правичности, већ и од сагласа и потпоре осталих народности, пошто гаји наду, да ће се по ново успоставити добри одношаји међу појединим народима.

Министар Конрад. Изјављује да му није намера упуштати се у разлагање својих назора у погледу „народносне равноправности.“ Бавио се он ма како подробно са овим питањем са станишта искуства, или са теоретичног гледишта, ипак неће моћи у овој ствари изнети нити што боље, ни лепше, ни тачније од онога, што је генерални известилац пре неколико дана изрекао и нагласио. Овде се ради око искреног и поштенонамерног измирења, око измирења на пољу устава, законодавства и народности, као што то он тада рече, а ја би придодао, да се овде у првом реду, а на најодлучнији начин ради око поравнања на школском пољу. Поље наставе јесте у истини оно поље, на ком се даје постићи искрени споразум међу свима у овој земљи живећим народностима. Ни једна не добија ништа тиме, кад један народ из буди ког разлога није у стању, до исто тако као и сусед му за се сачува и гаји интересе наставе и образованости. Тиме губи свака народност, била она јача ил слабија, било да се она ослања на своје хисторично право или на развитак свога језика. (Браво! браво! на десници.)

При свима мерама, што их управа наставе предузима у ствари задовољења народносних жеља и интереса на пољу школе, — руководи је једино начело споразума и поравнања појединих народности.

Пошто је министар учинио још неке исправке на говоре појединих његових предговорника, буде на предлог посланика Јиречека дебата закључена, и ставка „централна управа“ усвоји се по предлогу.

Кад се при специјалној расправи прорачуна дошло ставци: „свеучилиште у Прагу“ узе реч

министар наставе Конрад: Имам у име владе да поднесем изјаву, да ће се услед највишег овлашћења под заједничким именом „Carolo Ferdinandea“ уредити два свеучилишта, једно са немачким, а друго са чешким наставним језиком, (Одобравање на десници.) и да ће се задње отворити првог октобра тек. године, с тим додатком, да ће се гледе државних испита на чешком свеучилишту итдати засебне наредбе. Како се ова мера мора спровести уставним путем, то ће се још у току ових дана поднети кући два владина, предлога један у погледу правних одношаја на прашком свеучилишту, а други у погледу набавке средстава за покриће трошкова око спроведења ове мере.

Услед ове изјаве, којом влада аустријска опровргну уставоверцима распростиране вести, као да је она намерна, да питање чешког свеучилишта реши неуставним путем, одуставше за реч пријављени уставоверци од ове, и изјавише, да ће о овом предмету потакнути расправу док влада пријављене предлоге поднесе државном већу.

Професор Квичала одустаје у име деснице такође од речи са изјавом, да је он у свако доба готов доказати, да прашко свеучилиште није најстарији немачки универзитет.

Овим пређе државно веће преко питања свеучилишног даљој расправи прорачунској.

О реформама у Русији.

У прошлом броју јавили смо, да је у уторак 21. априла у садашњој столици Александра III., у Гачини било министарско веће, где је већано, како да се државна управа (администрација) што већма уједини. О тој велеважној министарској седници доноси лондонски „Дељи Њус“ извештај из Петрограда, који због важности му у целини доносимо. Исти гласи:

„Сад можемо слободно одахнути!“ повиче гр. Миљутин Меликову, кад овај после последњег министарског већа долажаше од цара, који га је (Меликова) још неколико тренутака на приватној аудијенцији задржао. У понедељак беше у министарству унутрашњих послова одлучна прелиминарна конференција, на којој беху многи министри, па и велики кнезови Владимир и Алекса. Два питања стојаху пред већем, на име јединство управе, па онда питање, како заступници народа да учествују у већању о државним пословима. Велики кнез Владимир предложи, нека се сазове конференција у Гачину, па нек се онде под царевим председништвом већа само о првом питању, што будо и усвојено.

На гачинској конференцији учествоваху: цар, који је председавао, велики кнез Владимир, Миљутин, Абаса, Гирс, Игњатијев, Набоков, Николај и Победоношев. Цар предложи, нека се узме у претрес јединство управе, на што Меликов опширно разложи, како он мисли, да се та ствар може свршити. Абаса му речито повлађиваше. Меликовљева беседа учини велик утисак, а тако исто и николајево разлагање. Николај темељно разложи и покаже аномалију, што настаје у след садашњих међусобно противуборних јуриздикција. Врло је пријатан утисак Победоношев својом беседом учинио. Он рече, да је он свагда за реформе био и да је лане покојном цару у том смислу савет дао. Исход већања беше једногласна одлука, која гласи, нека се администрација уједини, а то ће се постићи министарским конференцијама, на којима ће председавати председник, изабран између министара.

Приступи се избору председника. Сваки министар напише по два имена. Резултат беше, да су сви министри, осим двојице њих, написали име Меликова и Миљутина; њих двојица пак име великог кнеза Владимира. После тог једногласног избора замоли цар гр. Лорис-Меликова, нека се прими председништва у министарском већу. Овај пак замоли, да се најпре може с Миљутином посаветовати. Миљутин се истина томе опираше, али ствар остаде на томе, ма да је извесно, да ће се Меликов на царев позив примити председништва И пак за то не ће он уступити министарство унутрашњих дела ни Игњатијеву, нити кому другом.

Горе речени министри саставиће нови кабинет. Министри поморства и јавних грађевина и главни контролор имаће саветнички глас, кад се узрасправљају ствари из њихових ресората, али не ће моћи гласати. Сви поднесци решавање се у кабинету једногласношћу; не узмогне ли доћи до једногласности, решавање цар, и надгласани министри ваља онда да одступе. Даље, сваки министар треба да захвали, који је три пута предлагао што, па му ни један предлог није усвојен. До сад је сваки министар сваке недеље подносио цару засебно извештај о свом ресору, о својим стварима. Тога од сад не ће бити.

Питање о сазиву заступника народа за сад је одгођено, али ће и пак скорим доћи на расправу. Сад не треба човек више да се боји, да ће репресивних мера збиља бити. Законски предлози о томе, да се сељацима земља даде, да се укине ограничење домицила (станишта, становања), као год и нов предлог о новом школском закону скоро су већ са свим готови.

„Матица српска“.

А понедељак 27. априла држао је књижевни одбор „Матице Српске“ седницу своју, у којој су били сви чланови одборски. Председавао је председник „Матице“, г. др. Стеван Павловић. Пошто је прочитан и одоставерен записник прошле одборске седнице, приступи се даљем раду. У 126. свеску „Летописа“, која ће скоро угледати света, уђиће 1. Манојло Јанковић, од Ђорђа Рајковића, 2. „Звоно“ Шилерово, превод Н. Косановића, 3. Манастир Грабовац, од В. Красића, 4. Наша новија лирика, IV. од С. В. Поповића, 5. Геолошки одношаји Фрушке Горе, по мађарском оригиналу А. В. Поповића превео и допунио Марко Кречаревић, 6. Господин човек, приповетка из српског живота од С. В. Поповића, 7. Радња књижевног одбора год. 1877. — „Хрватски педагошки књижевни збор“ у Загребу позива „Матицу“ да ступи с њиме у књижевну замеву, и шаље од свог издања десет књига Одбор матичин је драговољно прихватио ту понуду и решио да споменутом збору такође сва своја издања пошље. — Катарина Ћирића рођ. Стојадиновић, која је још пре послала рукописе покојне сестре своје, Милице С. Српкиње, на откуп Матици, моли да јој се пошљу рукописи натраг, ако Матица не би воља била откупити га. Књижевни одбор у своје време предао је тај рукопис свом члану Ђ. Рајковићу на преглед и оцену; г. Ђ. Рајковић изјављује сад, да у том рукопису нема ништа, што већ није штампано. Књижевни одбор решава на ту изјаву, да се рукопис госпођи Ћирићки натраг пошље. — За чланак „Грчка и српска књижевност“ од проф. В. Вујића, који је у 125. свесци Летописа изишао, одређена је награда од 50 ф. из Накиног фонда. — Мита Петровић, који је пре неког времена послао чланак: „Један прилог патологији биља“ и који су су чланак матичини оцењивачи одбили, моли књижевни одбор, да му у препису пошље оцене његових критичара, да може одговорити. Молбу своју потврђује писмом проф. Јосифа Панчића, који се о споменутом чланку повољно изразио. Одбор је решио, да се молби Мите Петровића задоста учини, у једно пак да му се јави, да је Матица воља примити му без награде чланак у Летопис, али са оценама његових критичара и ако би он хтео, са одговором његовим на горње оцене. — А. М. Матић подноша оцену своју на чланак „Само је чист ваздух за дисање“ од Стевана Миловановa; оцењивач препоручује чланак као самосталан а одбор решава да му се досуди награда од 30 ф. из Накиног фонда. — Бранко Радуловић, пријемник главне царинаре у Шопрову, подноша на преглед и оцену своје силуете уз песме Бранка Радичевића. Пошто у одбору и оделењу Матице нема стручњака сликара, обратиће се књижевни одбор господину Стеваву Тодоровићу, сликару и професору цртања у Београду с молбом, да изрече своју оцену о тим силуетама. — Ђ. Рајковић враћа рукопис пок. пароха Ђорђа Мандровића, под насловом „Одабране пословице разних народа“ с тим, да немају вредности. Одбор усваја мњење г. Рајковића и вратиће рукопис на захтевање пошиљачу. — С. В. Поповић подноша на оцену и награду од непознатога превод Хербровог дела „Поука о чувању здравља“. Пошто Матица нема средстава за награђивање обичних превода, не упушта се ни у оцену тог дела. —

Поводом интерпелације једног члана књижевног оделења, у једном овдашњем листу „поради награде рецензентима за расписане награде за Летопис“, решио је одбор: „Пошто достојанству „Матице Српске“ не одговара, да одговара на јавне интерпелације појединих људи нарочито пак чланова свога књижевног оделења, — то се решава, да се преко ове јавне интерпелације пређе у толико пре, што се награђивање рецензената Матици поднесених књижевних радова оснива на закључку главне скупштине од 12. (24.) септембра 1879. бр. 40. и што је књижевни одбор при одређивању ових награда са свим коректно поступао.“

Осим тога претресао је одбор још неке предмете, који се тичу стипендиста под управом матичином.

Нови Сад, 28. априла. Из Београда смо добили телеграфску вест, која јавља, да је данас онде Пелагић ухапшен због сад штампаних књига: „Како треба да се школујемо“ и „Огледало садање правде или слика садањег друштвеног поретка и строја“.

НОВИЈЕ.

— „Буд. Кор“. вели, да је свота, што је с аустријском лендер-банком углављена за грађење будапештанско-земунске железнице, за $1\frac{1}{2}$ мил. мања од најјефтиније понуде, што је поднета за грађење исте пруге.

— Осим Бонтуа, тражи и једно инглеско друштво концесију за оснивање српске народне банке, јављају из Београда. Скупштина, што ће се скорим састати, решиће ствар.

— Из Београда јављају, да је кнез 24. о. м. потписао указ, којим се пуковник Хорватовић именује српским послаником у Петрограду. Још није одређено, кад ће нови заступник на своје место поћи. Досадашњи посланик Кристић, присни пријатељ ристићев, биће стављен на расположење. Тајник српског посланства у Бечу, Спасић, долази, као што се говори, у Будапешту за српског консула.

— Из Софије пишу бечкој „Преси,“ да бугарску министарску кризу још не треба сматрати, као да је решена, јер ђен. Еренрот збиља хоће у Русију да се врати. На његово место дошао би ђен. Крилов за војеног министра. Међу тим, може и то бити, да ће се цео кабинет изменити, али и то тек после састанка сабрања.

— Немачки сабор одбио је 24. о. м. од Бисмарка предложену двогодишњу прорачунску перијоду и усвојио одборски предлог, који гласи, да саборска перијода траје четир године, а прорачун да се за једну годину одобрава, те по том и сабор да се сваке године мора састајати. Борба око тих предлога беше врло жестока и по томе занимива, што се народно-слободоумна странка под бенигзеновим вођењем изразила против канцеларових намера, а канцелар се опет право на своје досадашње пријатеље и савезнике обратио.

— У талијанској комори интерпеловали су заступници Рудини и Масари о туниском заплету. Кајрули је 25. о. м. одговорио и рекао, да је он 25. марта по француским изјавама тачно разјаснио, шта је циљ француским операцијама у Тунису. Сличне изјаве послате су и Инглеској. Окупација Бизерте не би одговарала тим изјавама, кад би имала значај, који се не би слагао с ходом, што га је Француска подузела. Талијанска се сложила с Инглеском, да пошљу свака по један ратни брод у заштиту својих држављана. Интерпеланти узеше одговор на знање.

— Као што „Пол. Кор.“ из Париза јављају, спрема се дипломатска акција, која на то иде, да се с бејем од Туниса уговор подвеже, којим би се добро зајамчила заштита француским интересима у Тунису. Француска влада не намерава, да присвоји Тунис земљу.

Разне белешке.

(Гђа Раб-Пљушчевска,) ц. руска дворска оперска певачица, јест љубимица петроградске позоришне публике, тако да је на век „кућа распродана“, кад она ступи у којој од својих сјајних улога, нпр. као Ајида, Елза, Јелисавета и др. Сад су позоришта у руској престоници затворена све до месеца септембра, те уметници, хтели, не хтели, морају да пландују. Неки одоше на гостовање „за границу“, у Лондон и другде. Гђа Пљушчевска дошла је у Беч, да се да чути. Она је певачку уметност изучила у Бечу и Прагу.

(Последња писма цареубилаца.) „Пресин“ дописник пише о томе: И у писмима је најмирнија Софија Перовскова, она је потпуно свесна свога дела, ни за шта се не каје, не тужи се ни на шта. Кибалчић гледа такођер са великом мирноћом задње часе живота, али се и пак труди, да себе оправда. Шељабовљев је тон и у писму онај исти, који и на суду.

Писмо Софије Перовскове је врло кратко. Писала је својој матери, која је у Паризу, не моли ни за какав опроштај, јер мати њезино мишљење и онако добро познаје. Још ваља споменути, да није истина, да је дошла у Петроград ради тога, да буде погубљена. За тим овако даље наставља: „Не молим оца за опроштење, јер добро знадем, да ми опростити не ће.“ Писмо је завршено, а не спомиње ниште о самом делу.

Кибалчић пише брату свом: „Дознао сам од мога бранитеља, да си овде, па ти за то ово пишем. Изменити се не да ништа више, сноси са филовофском мирноћом, као ја, све што је суђено. Ја сам жртва политичког развоја и околности у нашој земљи, па сам и чинио само оно, што сам чинити морао. За последње две недеље страшно сам претрпео, но сада је свему крај. Ја сам сада потпуно миран и приправан ишчекивам оно, што ми је историјом досуђено“.... На послетку моли брата још, нека замоли бранитеља његова, нека се заузме за машину за летење коју је он изумео.

Шељабов пише својој сестри: „Не ће дуго потрајати, а ја ћу отићи онамо, где не има никаква тужења, никаквих уздисаја. Ја сам се на земљи трудио, да и овде што мање тужаба, што мање уздисања буде. То је мој циљ био. Њему сам све и сва жртвовао. Сада идем на други свет и Бог ће сада са мном судити. Но ако ми бог мој бранитељ буде, па моја дела на земљи не прокуне, шта ће бити онда са судијама на земљи, који мене осудише? Каква ли срамота њима?“ После тога долазе срдачни опроштаји. Писма су отправљена онима, на које су управљена била.

мање трговцу, који својим радом долази у додир са образованијима и на томе путу почели су радити још пре 15 год. да се овде отвори нижа гимназија или реалчица; па да би што пре успели, јер наилажаху на отпор, 1873. г. дозволом г. министра просвете, отворе приватну реалчицу, прве године са једним, а друге године са два разреда, — у којој су радила три наставника, двојицу су плаћали а трећи — г. Алекса Илић свећеник и тадашњи секретар духовног овдашњег суда — радио је без плате. Ту школу одржали су до херцеговачког устанка.

У 1874. г. довршили су велико колосално здање, удешено за учионицу, са тридесет и неколико одељења, у које су утрошили 6 хиљада дуката. И како су га довршили, известили су министра, тражећи, да им отвори тај средњи завод и постави професоре, које пристају, да они плаћају, док се буџетом не пренесе на државу. Прошле године добаве цео намештај за два разреда гимназијска, за професорску канцеларију и кабинет. Намештај је такав, да га мало има у нас по средњим школама. У то доба разнесе се глас, да влада намерава учитељску школу из Београда иселити, и као да помишља на Карановац, где већ има готово здање, у које је може сместити. Карановчани најрадосније прихвате тај глас и од своје стране изађу на сусрет влади, изнев јој најповољније и најјефтиније услове — по државу, — у томе измештању. Актом уступе држави на свагда своје велико школ. здање за усељавање учитељске школе и на 20 дана плодне ораће земље, за развијање пољо-привреде, и крај тога примају и да преселе учитељску школу, и то да се о државном трошку догна до Тополе, одакле они примају на себе — која би сеоба стала на 300 дук. И услед тога, тадањи члан владе, господин Стојан Бошковић, друге половине месеца маја пр. г. дође у Карановац и лично прегледа сво здање и уступајуће поље и изјасни се најповољније. Карановчани, да би своју реч одржали и здање и празно и оправно предали, за време школ. одмора репарирају га свог; а да би основне школе, које се сад у истом находе, могли одатле иселити, подигну у близини истога другу кућу за четири школе на што утроше око 300 дуката. На томе путу изгледа да је тадашња влада књажева наишла на тегобе, јер почетком јесени добије налог г. Стева Поповић, начеоник министарства, од министра финансије: да прегледа здање и поље које општина уступа и да му поднесе извештај да ли би се могла сместити земљоделско-шумарска школа. Г. Поповић је одмах тај налог извршио. Општина обећа на ту циљ дати три комада своје богате земље у 100 дана орећих. Г. Поповић у свом извештају износи и ово:

„Према томе, општина карановачка нуди држави повољније услове за опстанак и развитак земљеделске школе, него што се могу наћи ма где на другом месту у Србији.

„Осим ове земље, коју општина нуди, има она и тако названо „поље карановачко“, које може имата до на три хиљаде дана орања, на коме се данас само војници вежбају и стока пасе, од чега општина нема више прихода од 30 дуката годишње; али под утицајем земљеделске школе у Карановцу, ово ће поље бити прво у Србији, на коме ће се у нас први парни плуг опробати.

(Свршиће се.)

(Статистика библиотека.) Најбогатија библиотека на свету — то је народна француска, која броји 2,078.000 књига и 86.000 рукописа. За њом долази по богатству књига библиотека британског музеја, која броји 1 милијун књига и 41,200 рукописа, по том монаковска, која има 800.000 књига и 24.000 рукописа; за тим берлинска са 700,000 књига и 15.000 рукописа.

(Богате новине.) Париски „Фигаро" донео је г. 1880. чистог прихода 2.305,444 франка. Тај приход премаша знатно суму целог фонда тога листа, који је на акције подигнут.

(Југуртино бисерје.) Из Алжира јављају, да је ђенерални гувернер, Алберто Греви, од поглавица мароканскога племена писмено замољен, нека посредује међу њима и суседним племенима, с којима живе у непрестаној заћевици. У једно послаше поглавице гувернеру почастан дар од драгоцена бисерја, које је, како они уверавахy, припадало Југурти, чије је благо, као што се зна из повести, закопано у Нумидији. Алберто Греви поделиће по жељи дароватеља то бисерје са својим братом, председником француске републике.

(Попис становника у Сједињеним Државама) показао је и ове године, како онде огромно порашћу је број становника с разлога, што у Америци имаде још неколико милијуна акара плодна али пуста земљишта, те се из Јевропе непрестанце многи досељују, да обрађујући ту земљу захране себе. Број становника Сјед Држава у Сев. Америци износио је 1870. г. 39 милијуна, и од тога времена порастао је $11\frac{1}{2}$ милијуна. Број земљерадника у држави Минесоти износио је 1870. год. 400.000, 1880. г. броји преко 780.000 душа, трговачко и рудокопно становништво Пенсилваније скочило је за то време од $3\frac{1}{2}$ милијуна на $4\frac{1}{5}$ мил., у држави Колорадо од 40.000 на 174.000, града Чикега од 300.000, Сан Франциска од 150.000 на 234.000, од града Муниполиса у Минесоти од 13.000 на 47 хиљада. Према свему дакле види се, да су сјед. државе за ову годину скоро удвојиле број својих становника.

(Досељавање у Америку.) По годишњем извештају америчке комисије за емигранте излази, да је прошле године досељено више но икоје године, од када је установљен писарница за попис досељеника. Целокупан број досељеника, који су у Њу-Јорк изашли 1880. г. био је 327.880. Бишак досељеника 1880. г. од 1879. био је 186.611 Оставити своје прастаро огњиште, па се одважити на далеки пут са породицом, значи, да је велики мамац за бољи живот. Тај су мамац слободне установе и могућност за бољи рад и зараду

Изашла је и достављена нам је ова **нова књига:**

— **Народни лечник.** Наука о животу и здрављу. Пише др. Милан Јовановић. Књига шеста. У Новоме Саду. Издање штампарије А. Пајевића 1881. Ст. 67 на 16-ини.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

СРПСКА КЊИЖАРА БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА
У НОВОМ САДУ.

☛ ОСМА СВЕСКА ПЕВАНИЈЕ ☚
Змај Јована Јовановића

изађе ево сад из штампе и разашиље се сваком претплатнику.

Ми смо на корица ове свеске рекли, зашто се свеска иста задоцнила, поред свеколиког нашег труда и журења у штампарији — **за пуних девет месеци** — иза седме свеске.

Свесци овој осмој садржај је овај: **Наставак „Отме Мурађ града"** од II. одељка до краја. — Затим је врло омиљена из српског народног живота шаљива игра **„Шаран"** у једној радњи.

Иза тога долази: **ВИДОСАВА БРАНКОВИЋА**, приповетка из живота српског.

За приповетком овом **иду допуне** II. и IV. **одељку дела овог целокупног** — то јест **дивне песмотворине Змај-Јовановића, које спева он после првог уговора нашег године 1878.** — и наставиле се до данас, кад последња десета свеска Певаније ове на свет изађе — **и које песме допуне одкуписмо ми касније да би ова збирка Змај-песника што подпуније дошла у руке народу српском.**

☛ Нове песме ове поименце јесу: **Наши јади. — Турчину на нову годину 1878. — Прашина. — Мицерин. — † † — Светли гробови. — Дон Кихот. — Етна. — Лазару Сочици. — Петру Прерадовићу. — Несретник. — Петнајсти новембар 1879. — Друго и друкче путешествије. — Умре нам дакле и Стеван Брановачки.**

▬ Препоручујући свеску ову поштованој публици, **изјављујемо овим уједно — да ће заостале две свеске „Певаније" изићи без одлагања једна за другом ШТО ПРЕ** — по уверавању штампарије дра Светозара Милетића, — и **молимо ко би рад за целокупно дело ово лепе укусне изрезане корице имати, нека нам се одма ради тога јави.**

У Новом Саду, пред Ђурђев-дан 1881.

Српски књижари и књигоиздавци
Браћа М. Поповићи

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ
на књигу:

„БЕЗ ОЦА И МАЈКЕ".

Ово је дело штампано у „Јавору" г. 1874 и 75. Према примедбама својих пријатеља као и по садањој увиђавности својој сада сам га посве прерадио. Ко је „Без оца и мајке" читао онда у „Јавору" и буде га сада читао, уживаће пуно више, него што је то онда могло бити, и ако сам слушао, да га је нарочито женскиње наше и онда радо читало.

Цело је ово дело — тако рећи — „венац лирских песама у прози," у којима се прича тешки живот сирочадски. Са своје нежности нека је топло препоручено највише женскињу нашем, које дела ове врсте увек радо чита.

Књига се већ штампа у штампарији А Пајевића у Новом Саду, биће готова до Духова (сврштетком Маја) о. г; изнеће до 8 штампаних табака, а цена јој је 50 новч.

Скупљачима на осам скупљених књига иде девета на дар. Имена претплатника биће штампана, с тога молим г. г. скупљаче, да ми имена и новце пошљу најдуже до реченог рока. Како је претплатна цена доста малена то се имена „претплатника без претплате" не могу уважити.

У Карловцу (у Хрватској).

Петар Радуловић
управитељ срп. учит. школе.

ПОЗИВ.

Ученици и ученице учитељске школе у **Сомбору** приређују

БЕСЕДУ

која ће се одржавати 1. (13.) маја 1881. у дворани код „Ловачког рога" у корист подизања приправничке заставе.

ПРОГРАМ:

1. „Пролог". * * *
2. „Сабљо моја". Пева мушки лик.
3. „Постојница", четворопев, пева К. Драгосавац, Ђ. Михајловић, Ђ. Лазаревић и В. Поповић.
4. „Молитва" из опере „Freischütz", пева мешовит лик.
6. „Žalmy tatranského Slovana", пева мушки лик.
7. „Имам песме", двопев, пева гђца К. Топалева и Т. Кришанова.
8. „Граов лав" од С. В. Кајанског, декламује К. Драгосавац.
9. „Гуслар", пева уз пратњу гласовира Н. Ролић.
10. „Бачка песма", пева мушки лик.

Добровољни прилози примају се са захвалношћу, и објавиће се у јавним листовима.

Почетак у 8 часова. **Одбор.**

Част ми је, објавити, да сам се, у след позива с више страна, одлучио, да се у Новом Саду као практички лечник настаним.

Пре пак, но што ту одлуку извршим, сматрам за нужно, како бих се с п. н. публиком и она са мном боље упознала, да за сад оспујем завод за ординирање. Од 30. априла (12. маја) о. г. почевши, ординирам по томе сваки дан, и то; господи од 11 до 1, а госпођама и деци од 5 до 6 сахата.

Завод за ординирање налази се до 19. (31.) маја у ћурчијској улици у кући „код краља". Од 20. маја (1. јуна) **у фернбаховој кући** до гостионице Јелисавете, где је Матица Српска и кр. бележништво

Фрања Ксавер Строне,
доктор целокупног лекарства емеритисан ц. кр. пуковнијски лечник и садашњи варошки физик у Петроварадину.

Курс бечке берзе 28. апр. (10. маја)

Сребро — — — — — — — — — — — —	—.—
Ц. кр. дукати — — — — — — — — —	5.55
Наполеондори — — — — — — — — —	9.31
Немачке марке — — — — — — — — —	57.40

ОГЛАСИ.

СЛАВНИМ СРПСКИМ ПРАВОСЛАВНИМ ЦРКВЕНИМ ОПШТИНАМА
као и
ГГ. СВЕШТЕНИЦИМА.

Част ми је до знања ставити Вам, да сам моју радњу с **готовим одеждама**, а у великом избору и дивним шарама, и за **црквена одијанија** у свиленим и вуненим врстама робе, и то за **одежде, неба, петрахиље, путире, велике и мале стихаре, налоље, велике литије, велике, мале и обичне барјаке, завесе за двери**, и све остало што истој потреби принадлежи, као и за гг. свештенике за **горње и доње хаљине, шеширима, ћелепушима**, и сваке **потребне боје појасевима**, итд. а ув то и са сваком **мануфактурном, као чојом, платном, помодном и курентном робом из првих производа богато снабдео.**

Писмене наручбине неодложно одправљају се.
Цена умерена, а послуга тачна је.
Нови Сад, маја 1881.

С поштовањем
Г. Георгијевић,
код „златне диње."

2—3

ФОТОГРАФСКА РАДИОНИЦА
ЈОВАНА РЕХНИЦЕРА
У НОВОМЕ САДУ.

Учтиво потписани, чији су радови до сада били у најбољем гласу а одликовани су на многим изложбама медаљама прве врсте, јавља овим понизно п. н. публици у месту и у околини, **да је свој фотографски завод по најновијим проналасцима на пољу фотографије из темеља преустројио, и за исти набавио уметничке снаге из првих бечких радионица**, те је у стању да све радове, што му спадају у струку његову, изводи **најизврсније за најкраће време а по знатно обаљеним ценама.**

Молећи п. н. публику да му изволи фотографску радионицу што се налази на главној пијаци, у авлији, где је „српска читаоница" многобројно посећивати, остаје

У Новом Саду, 20. априла 1881.

С поштовањем
Јован Рехницер,
фотограф.

5—12

Потписани су овим слободни поштованој публици из Новог Сада и околице до зања ставити да ће 20. маја (1. јуна) о. г. под фирмом

Л. Кениг и др.

у кући г. Стефановића (пре Хаџић) створити

ФОТОГРАФСКУ РАДЊУ.

Будући да сам свима фотографским пословима потпуно вичан, које доказује мој седмогодишњи рад као деловође код овдашњег фотографа Ј. Рехницера, и будући да сам се с најновијим апаратима снабдео, то ћу бити у стању најлепше и најугледније послове израђивати. С тога умољавам п. н. публику, да ме што више поштованом посетом почаствује.

С поштовањем
Л. Кениг и др.
1—3 **Н. Саду.**

В. БЕЧКЕРЕЧКА БАНАТСКА СРПСКА ЗАДРУГА ЗА ШТЕДЊУ И ПРЕДУЈАМ У ЛИКВИДАЦИЈИ.

Услед закључка ликвидацијоног одбора од 19. априла (1. маја) 1881. држаће горе-именована задруга своју

ГЛАВНУ СКУПШТИНУ
11. (23.) маја 1881.

у 10 сати пре подне у задружном локалу, на коју се позивају чланови, који нису због обвезе напрам задруге тужени.

Ако се тог дана прописани број чланова не би скупио, одгађа се скупштина за **18. (30.) мај 1881.**

Дневни ред:

1. Да се донесе закључак, на који начин да се ликвидација продужи.
2. Прочи умесни предмети.

У **В. Бечкереку** 19. апр. (1. маја) 1881.
1—2 **ЛИКВИДАЦИОНИ ОДБОР.**

ВАШАР

пролетни ГОЛУБИНАЧКИ држаће се као и до сад 19., 20. и 21. маја по нов. каленкару.

С. С. Николајевић
1—2 закупник.

„Fonciere"
ПЕШТАНСКИ ОСИГУРАВУЈУЋИ ЗАВОД
у Будим-Пешти.
Деонички капитал 10 мил. фор. у злату.

Важно за г. п. т. економе и поседнике усевних земаља и виногради!

Пошто се време приближава, кад усеви страдају, то се долепотписано заступништво горепоменутога завода учтиво за осигуравање усева, као:

жита, кукуруза, зоби, јечма, репице, дувана и виногради

против туче препоручује.

Пошто је наш завод у стању **сваку** конкуренцију издржати, то п. н. осигуратељи могу на најугодније услове, као и најјефтиније цене (премије) рачунати.

Даље уверавамо, да свака штета, на најсолиднији и за свакога задовољавајући начин брзо, без икаквога заустезања процењена и неодложно исплаћена бива, за које наше признато добро и солидно поступање од 16 година у овом пределу од како тај завод ми заступамо јамчи.

Свако даље извешће даје драговољно

Нови Сад у мају 1881.

Главно отправништво
„Fonciere"
пештанског осигуравајућега завода
3— **АЛЕКС. АДАМОВИЋ.**

БЛАТНО КУПАТИЛО
„РУСАНДА"
у Меленцима (Торонталска жупанија)

почиње своју овогодишњу сезону 1 (13) маја. Исто купатило је обогаћено најизврснијим особинама блатних купатила у опште, те се с тога, по својој лековитости, може мерити са најбољим купатилима те врсте. Поглавито пак лечи следеће болести: шкрофуле, запаљења и трулеж у костима, сваковрсне ране, застареле ревматизме и костобољу, тврдине и отоке у појединим удовима, отоке у зглавковима, притегнуте жиле и услед тога згрчене руке, ноге, и. т. д. кожне болести, неуредан и прекомеран оток крви код женскиња, као и тако звано бело прање код истих, опште слабости услед недовољне крви, и. т. д.

Поред купатила налази се добро уређена гостионица (Restauration) као и станови за госте.

Купатило је својина потписане, која с готовошћу даје ближа извешћа. **Ана Клајић**
6—6 у Меленци.

Апотека у Бечу. **J. ПСЕРХОФЕРА** Singerstrasse 15. zum gold. Reichsapfel.

Пилуле за чишћење крви. које су се прије универзалне пилуле звале, заслужују последње име с пуним правом, јер заиста нема скоро никакве болести, у којој ове пилуле нијесу већ тисућоструко своје чудотворно дејство показале. У најупорнијим случајевима, где су многи други лекови узалудно употребљавани, наступило је средством ових пилула небројено пута и после краткога времена савршено здравље. 1 кутија са 15 пилула 21 новчић, један обмотак са 6 кутија 1 фор. 5 новч. по пошти 1 фор. 10 новч. (Мање од једног обмотка не шаље се.) Пошиљање уз поузеће или поштанским упутством.

☛ Безбројна множина писама дошла је, у којима се потрошачи ових пилула на свом опет постигнутом здрављу после најразноврснијих и тешких болести захваљују. Сваки, који је то само покушао, препоручује ово средство другима.

Ми доносимо овде неколико од многих захвалница.

Поштовани господине Псерхофере! Она $3\frac{1}{2}$ обмотка Ваших добрих лековитих пилула не само да су моју болест, за коју сам Вам у мом првом писму јавио, поправиле, него су ју и коначно излечиле. Моја жена, која је од много година овамо на стотине лекова употребљавала и сасвим измршавила била, оздравила је од Ваших пилула, те је опет весела и добро расположена. Ја вам захваљујем у име моје целе породице и желим Вам од свега срца итд. За приложених 10 фор. молим да ми опет пилула пошаљете, да могу другим болујућима помоћи.

У Галцу, 25. фебруара 1879. **Рудолф Ваајднер.**

Благородни господине! Ја сам био тако срећан случајно до ваших крв чистећих пилула доћи, које су код мене чудеса починиле. Мене је на године главобоља и несвестица мучила, једна пријатељица даде ми 10 комада Ваших одличних пилула и ових 10 пилула мене опет за дивно чудо избавише. Са захвалношћу молим, да ми опет један обмотак пошаљете.

У Великом Жкаму, 3. децембра 1878. **Малвина Сабо.**

Благородни господине! Ја не могу да нађем удеснијих речи да Вам своју дубоко осећану захвалност на одличном добром дејству крв чистећих пилула изречем. Нећу ни болести, које су ме кроз дуго време мучиле, онавдити, доста, пошто сам потрошио једну кутију нестало је свих појава болести и ја сам опет са свим здрав. На захтевање других болесника налазим се побуђеним опет за три обмотка молити. Са поштовањем

У Алтштату 11. септембра 1878. **Ј. Вагнер.**

Рајско 22. новембра 1879.

Високопоштовани господине Псерхофере! Писмено морам и ја и многи други, којима су Ваше „крв чистеће пилуле" опет здравље повратиле, највећу и најтоплију захвалност изјавити. У врло многим болестима Ваше су пилуле показале најчуднију лековитост, где су сва друга средства узалудна била. При крвотоку код жена, при неправилној менструацији, тешком мокрењу, глистама, слабићи и грчу стомака, несвестици и многим другим болестима темељно су помогле. С пуним поверењем молим да ми опет 12 обмотака пошаљете. С поштовањем **Е. Цвилинг.**

У Ченеју, 17. маја 1874.

Благородни господине! Пошто су Ваше „крв чистеће пилуле" моју супругу, коју је мучила многогодишња кронична болест у стомаку и ревматизам, не само у живот повратиле, него јој и саму нову снагу младости дале, то не могу ја молбама других, који од подобних болести пате, одољети и молим, да ми се опет 2 обмотка ових чудотворних пилула уз поузеће пошаљу. — С високопоштовањем **Блаж Спистек.**

Американска маст против улога, брзо и сигурно дејствујуће, без приговора најбоље средство при свим уложним и ревматичним болестима, као: болести поворске мождане, трзању удова, ишијасу, мигрени, нервозној зубобољи, сијевању у ушима и т. д. 1 фор. 20 новч.

Кинески тоалетни сапун, најсавршенијешто се као сапун дати може, по кога употребљену кожа опажа као фина кадифа и врло пријатан мирис задржи. Он је врло издашан и несуши се. 1 комад 70 новч.

Танокинин помада од Псерхофера од много година овамо као најбоље од свих средстава за растење косе од лекара признато. Красно израђена велика кутија 2 фор.

Бр. Лендтнера гласовита **Маст против жуљева** у кутијама по 12 комада 60 новч. 3 комада 18 новч. Најбоље и најсигурније средство против овог досадног зла и лако се употребљава.

Животна есенција (прашке капљице) против поквареног стомака, хрђавог варења, утробних болести сваке врсте, одлично домаће средство 1 флашица 20 новч.

Универзална чистећа со од А. В. Вулриха. Одлично домаће средство против свих последица парушеногa пробављања, као: главобоље несвестице, грча у стомаку, љутине, шуљева, затвора и т. д. 1 пакет 1 фор.

Mia Poko право кинеско средство (и По-Хо звано), против нервозне главобоље, болести лица, и зубобоље, мигрене и т. д. од многих лечника покушано и препоручено. Једна кап трвена по челу или слијепим очима па главобоља прође за неколико минута. У три величине по 80 новч. 1 ф. и 1 фор. 50 новч. (паковање 10 новч.)

Прах против ножног зноја. Овај прах уклања ножни зној и тиме проузроковани непријатни мирис, чува обућу и доказано је да је нешкодљив. Цијена 1 кутије 50 новч,

Pâte Pectorale од Жоржа од много година овамо као једно од најодличнијих и најпријатнијих помоћних средстава против слузи, кашља, промуклости, назеба, грудне, плућне и грклјанске болести опште познато. 1 кутија 50 новч.

Фијакерски прах је опште познато домаће средство против назеба, промуклости, грчевитога кашља и т. д. 1 кутија 35 н.

Универзална маст од проф. Штендела за ране од обреза и убода, зле чирове сваке врсте, такође за старе, периодично појављујуће се чирове на ногама, упорне отоке жлијезда, за болне фурункуле, трудове, рањаве и запаљене прси, смрзле удове, улоге и подобне болести многоструко доказано. 1 тегла 50 новч.

Јетрено уље (ОД МОРСКЕ ШТУКЕ) од М. Магера, истинито оригинално одличне каквоће 1 флаша 1 фор.

☛ Све француске особитости или се у стоваришту држе, или се на потраживане брзо и најјефтиније обављају. 12—12

Одговорни уредник др. Светозар Милетић. Српска штампарија дра Светозара Милетића